

УДК 332.055.2

Б. О. Язлюк, к.е.н., доцент

Тернопільський національний економічний університет

**ІННОВАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ВЕКТОРУ ПРОСТОРОВОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ
ЯК ГАРАНТУВАННЯ БЕЗПЕКИ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ
В ПЕРІОД КРИЗОВИХ ЯВИЩ****B. O. Yazlyuk**

Тернопільський національний економічний університет

**INNOVATION STRATEGY OF THE VECTOR OF ECONOMY SPATIAL MODERNIZATION
AS GUARANTEEING OF SECURITY AND COMPETITIVENESS OF A REGION
IN THE PERIOD OF CRISIS PHENOMENA**

Досліджено основи формування механізмів розвитку конкурентоспроможності трудового потенціалу на регіональному рівні. Обґрунтовано напрями регіональної політики розвитку трудового потенціалу, визначено основні складові механізму підвищення його конкурентоспроможності.

Ключові слова: інноваційна стратегія, модернізація економіки, регіон, безпека, конкурентоспроможність.

The principles of formation of mechanisms of the development of labor potential competitiveness at regional level are investigated. The directions of regional policy of labor potential development are substantiated, the basic elements of the mechanism of its competitiveness increase are determined.

Key words: innovation strategy, modernization of economy, region, security, competitiveness.

Постановка проблеми. Практичний досвід останніх років переконливо свідчить про те, що кризові явища, які зумовлені сучасними викликами і відбуваються в Україні, актуалізують необхідність та пошук нових інноваційних підходів до формування нової регіональної стратегії вектора просторової модернізації економіки як гарантування безпеки та конкурентоспроможності в період кризових явищ при реалізації регіональної політики та напрямів підвищення соціально-економічної безпеки регіонів.

Сучасні виклики, що постають перед регіонами України, зумовлюють необхідність пошуку нових інноваційних підходів до формування нової регіональної стратегії інноваційної безпеки та модернізації системи управління регіональним розвитком.

В Україні й досі інноваційна діяльність підприємництва залишається на низькому рівні, що і зумовило актуальність обраного дослідження.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій. Існує досить значний за обсягом та спектром сучасний пласт досліджень регулювання стратегічних інноваційних процесів у регіональній економіці. Не зменшуючи значущість внеску інших дослідників, у яких є значний доробок щодо дослідження проблем регіонального розвитку продуктивних сил, територіальної організації виробництва, можна відзначити у вітчизняній науковій літературі праці учених-економістів: О. Алімова, О. Амоші, О. Агафоненка, В. Артеменка, Б. Андрушківа, П. Борщевського, М. Бутка, П. Гайдуцького, В. Гейця, С. Дорогунцова, М. Долішнього, Ф. Заставного, В. Захарченка, Т. Заяць, В. Ільчука, А. Мазура, Т. Пепа, В. Пили, В. Поповкіна, В. Удовиченка, В. Семенова, О. Соскіна, М. Фащевського, Л. Чернюк та інші.

Проблеми оцінки ефективності, конкурентоспроможності та стратегії інноваційної діяльності досліджувалися у працях таких відомих учених-економістів, як: І. Бланк, О. Білорус, С. Біла, В. Бондаренко, П. Гайдуцький, В. Геєць, Б. Данилишин, М. Зубець, А. Пересада, І. Лукінов, П. Саблук, О. Кузьмін, А. Загородній, Д. Львов, Б. Патон, Б. Санто, Б. Твісс, Л. Федулова та багато інших.

Незважаючи на певні напрацювання в цьому напрямі, слід відзначити необхідність удосконалення методичних рекомендацій щодо розробки стратегій вектора просторової модернізації економіки для забезпечення розвитку регіонів в Україні.

Роботи, які б були присвячені виключно проблемам інноваційної стратегії вектора сталого просторового розвитку та модернізації економіки і гарантували безпеку і конкурентоспроможність регіонів у період кризових явищ, відсутні. Тому актуальними залишаються дослідження особливостей і специфіки сталої просторової модернізації регіональної економіки в контексті сучасної парадигми регіонального розвитку. Нерозв'язаність цілого ряду теоретичних і прикладних питань, відсут-

ність комплексного вивчення закономірностей і тенденцій міжрегіональної співпраці на основі узгодженої діяльності основних компонентів макроструктур обумовили вибір теми дослідження, його актуальність, мету та завдання.

Мета статті – з'ясування основних важелів впливу державного управління на процеси регіональної модернізації економіки в період кризових явищ, розробка технології реалізації регіональної економічної політики просторових систем, дослідження методичних засад стратегічного регіонального розвитку в Україні, виявлення недоліків та перспективних напрямів удосконалення системи стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіонів на основі аналітичного аналізу затверджених регіональних стратегій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання вектора просторової модернізації та стратегічного розвитку регіонів займає ключове місце у системі регіональної політики в період кризових явищ. Пріоритетами державної соціально-економічної політики, спрямованої на створення умов для розвитку регіонів, є правове регулювання відносин шляхом прийняття законодавчих актів та рішень державних і регіональних органів, спрямованих на реалізацію державної політики у цій сфері; формування стратегій розвитку держави та регіонів через розробку і реалізацію цільових комплексних програм, посилення ролі місцевих бюджетів у фінансуванні регіональних стратегій регіонів та програм задля гарантування безпеки та конкурентоспроможності регіонів.

Проведений аналітичний аналіз процесів регіонального розвитку України та ті сучасні виклики, що постають перед регіонами держави, зумовлюють необхідність пошуку нових інноваційних підходів щодо формування нової регіональної стратегії вектора просторової модернізації економіки як гарантування безпеки та конкурентоспроможності в системі управління регіональним розвитком у період кризових явищ.

Сучасні виклики глобальної економічної кризи потребують технології реалізації регіональної економічної політики через розроблення й реалізацію дієвої стратегії, невід'ємною складовою якої є комплексна система передбачення, зниження негативних проявів і прискорення виходу на новий виток розвитку економічної системи. Відсутність подібної стратегії, як показує досвід, призводить до безсистемності, відсутності загальної спрямованості й наступності проведених заходів, ігнорування істотних взаємозв'язків між елементами й процесами, і в результаті може призвести економічну систему регіону до колапсу.

Можемо підсумувати, що 2012 рік позначився подальшим поширенням кризових явищ у світовій економічній системі, загальним зростанням міжнародної нестабільності, актуалізацією на цьому тлі наявних глобальних і регіональних викликів та загроз і появою нових ризиків. Друга хвиля світової фінансово-економічної кризи, наочним втіленням якої може стати рецесія світової економіки у 2013 р., поглиблення боргової кризи в ЄС, високий рівень безробіття у розвинених країнах, зростаюче розшарування між багатством і бідністю у слаборозвинених країнах, що стало каталізатором подій «арабської весни», – усе це є проявами системних деструктивних процесів на глобальному рівні. Рівень ризику дії новітніх і традиційних загроз у європейському просторі та у світі в цілому протягом останнього року підвищився [5, 8].

Нове співвідношення політичних сил порушує попередній баланс сил та інтересів, змінює характер, масштаби та зміст викликів, загроз і ризиків, що трансформуються на регіональному й локальному рівнях, набуваючи більш комплексного характеру. Складність різноспрямованих чинників, що діють у міжнародному середовищі, спонукає до пошуку нових відповідей, вимагає створення адекватних концептуальних підходів до вирішення проблем безпеки. Нагальною вимогою є формування більш гнучких систем безпекової взаємодії, спроможних швидко й ефективно реагувати на сучасні виклики й загрози, що зможе задовольнити зростаючі потреби робочої сили на ринку праці.

Одним із основних глобальних викликів сьогодення можна вважати уповільнення зростання світової економіки та можливість поширення кризових явищ в економіці на глобальному рівні.

Економічні проблеми такого рівня складності, з якими нині стикнулися усі регіони України, у тому числі й Тернопільська область, навряд чи можуть бути подолані самостійно [8–10].

Незважаючи на те, що в Тернопільській області існують організації ринку праці, здається, що їх обмежена сфера діяльності не зможе задовольнити зростаючі потреби у працевлаштуванні робочої сили, здатності пристосовуватися до сучасного управління, виробництва і послуг, а також безперервного навчання і підвищення кваліфікації. За сучасної економічної динаміки і зростаючої конкуренції між учасниками ринку, реєстрації рівня безробіття та посередництва між пропозицією та попитом на працю вже недостатньо.

За грудень 2012 року в Тернопільський міськрайонний центр зайнятості звернулись 468 громадян, які проживають в м. Тернополі, що на 97 осіб менше, ніж за аналогічний період минулого року (565 чол.). Чисельність незайнятого населення, зареєстрованого протягом січня – грудня 2012 року у

міськрайонному центрі зайнятості, з урахуванням зареєстрованих на початок року, становила 9944 чол., що на 114 осіб менше, ніж на 1 січня 2012 року (10 058 чол.).

Незайняті та безробітні громадяни. Станом на 01 січня 2013 року на обліку в центрі зайнятості перебували 2645 безробітних громадян, що на 535 чол., або на 25,4 % більше, ніж на відповідну дату минулого року (2110 чол.), та більше на 71 особу, ніж на 01 грудня 2012 року. Чисельність робітників на даний час становить 26,6 % проти 69,1 % від чисельності службовців. Збільшується (з 3,9 до 4,3 %) чисельність безробітних, які не мають професії або займали робочі місця, що не потребують кваліфікації. Жінки становлять 64,7 % від загальної чисельності безробітних. Збільшився відсоток молоді до 35 років серед безробітних з 62,3 % на 01.01.2012 року до 64,7 % на 01.01.2013 року [6].

Вирішення такої ситуації вимагає творчого переосмислення і перероблення можливостей ринку праці і структур організаційного забезпечення з метою створення нових способів постійного посередництва між підприємствами, освітніми організаціями та робочою силою, особливо безробітними. Сучасні структури ринку праці постійно відстежують економічну динаміку (наприклад, нові інвестиції в область, нові підприємства) для того, щоб реагувати на можливості необхідних кваліфікацій та працевлаштування. Підприємствам бракує часу і вони мають досить обмежені можливості для найму робітників, котрі потребують тривалого навчання і пристосування до виробничого процесу або надання послуг. Бюро працевлаштування повинні бути в змозі надавати допомогу у налагодженні зв'язків з освітніми структурами, які б готували працівників, що більш пристосовані до нових або інших технологій [3–5].

У межах цього заходу пропонуються такі дії:

- необхідно активізувати та посилити роль і можливості посередників ринку праці (передача нових ролей від державних служб зайнятості новим неприбутковим агенціям, котрі зв'язують можливості навчання із працевлаштуванням);
- вдосконалити інформаційну систему і структуру для задоволення пропозиції та попиту на робочу силу (зазначимо, що при виборі професії молодим людям необхідно враховувати кілька факторів: рівень затребуваності майбутньої спеціальності, реальні потреби ринку праці, а також можливість створення власного бізнесу).

На наш погляд, з огляду запропонованих вакансій на ринку праці, на сьогодні найбільш перспективними можна вважати такі напрями, як туризм, транспортні технології, міжнародні відносини, івент-менеджмент та екологія. Можемо підкреслити, що ринок праці швидко реагує на потреби суспільства, а тому постійно змінюється.

Зміцнення гнучкості людських трудових ресурсів для розвитку галузей економіки регіону. Цей захід має на меті розбудову людського капіталу Тернопільської області для формування потенціалу зростання й нарощування конкурентоспроможності економіки, а також створення нових робочих місць і зміцнення соціальної інтеграції. Формування кваліфікованих та гнучких трудових ресурсів сприятиме сталому підвищенню продуктивності праці та доходів населення. У центрі уваги при цьому перебувають заходи, спрямовані на заохочення інвестицій підприємств у людський капітал та заохочення навчання працівників протягом усього життя, а також інструменти, які сприяють зайнятості працівників молодшого та старшого віку за рахунок надання їм навичок з адаптації до економіки на основі знань.

Для підвищення ефективності роботи увага приділятиметься розвитку та поширенню знань про інноваційну і гнучку організацію праці з використанням нових технологій, зміцненням охорони здоров'я та безпеки працівників, і підвищенням продуктивності праці. За таким сценарієм підприємства, їхні працівники та заклади освіти відіграватимуть належну роль у підвищенні гнучкості людських ресурсів з метою забезпечення модернізації, диверсифікації та підвищення привабливості економіки Тернопільської області [7].

Вдосконалення співробітництва центрів зайнятості і знань (університетів та інститутів) з підприємствами, аграрним сектором та іншими суб'єктами у галузі технологій та інноватики. Цей захід забезпечує розбудову програм співробітництва між підприємствами та сільськогосподарськими виробниками і може покращити підвалини для розвитку цих галузей.

Ці дії можуть бути націлені на:

- підтримку реструктуризації університетів та інститутів з метою підвищення їх пристосованості до потреб клієнтів;
- розбудову трикутників (із залученням освітніх та дослідних установ, суб'єктів, котрі потребують вдосконалення процесів або товарів з організаціями, що сприяють розвитку, на зразок центру підтримки підприємництва, агенції з передачі і вдосконалення технологій, агенції регіонального розвитку або інших посередницьких організацій);

- посередницький та інформаційний центр (наприклад, с/г інформаційний портал) для задоволення потреб за допомогою наявних рішень.

На сьогоднішній день варто окреслити небезпеки втрати стратегічних переваг розвитку міста. Серед них слід виділити, передусім, зневіру і формалізм використання громадської енергії, які, на жаль, притаманні не лише нашому місту. Саме в цій площині лежить відповідь на питання про створення системи муніципального управління, яка б найповніше відповідала вимогам ефективного розвитку Тернополя. Адже без реальної громадської зацікавленості теза про прозорий механізм творення і використання міського бюджету позбавляється сенсу. Тільки громадське сприйняття нагальних потреб життєдіяльності міста дозволить узгодити інтереси прихильників різних проектів стратегічного розвитку Тернополя і консолідувати їх. А скоординована, єдина концепція робить більш ефективною і міську владу, яка повинна діяти без вагань, послідовно, стратегічно.

Висновок з проведеного дослідження. Якщо вважати, що саме інноваційна стратегія вектора просторової модернізації економіки забезпечить конкурентоспроможність регіонів, то, на нашу думку, сформульовані вище цілі можуть гарантувати науково-технологічну безпеку реального сектора регіону України.

Свідченням належної конкурентоспроможності будь-якого регіону, а в нашому випадку Тернопільської області, стане зростання економіки та високий рівень життя населення. Це проявиться через збільшення ВВП, оптимізацію структури галузей і видів економічної діяльності, рівень їх інноваційності та безпеки, ефективність виробництва, експортний потенціал, обсяги інвестицій, зайнятості, доходів громадян, стан соціальної, економічної та екологічної безпеки. Більшість із зазначених характеристик покращуються у західних регіонах України за рахунок використання переваг від участі в реалізації проектів інтеррегіонального та транскордонного співробітництва. Зокрема, заходи, що фінансуються Європейською Комісією, передбачають покращення якості життя та підвищення конкурентоспроможності прикордонних територій, сприяння економічному і соціальному розвитку, покращення навколишнього середовища, створення більш конкурентоспроможної транскордонної економіки.

Список літератури

1. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 8 вересня 2005 р. № 2850-IV [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/lavs/main.cgi?nreg=2850-15>
2. Національна економіка: навч. посіб. / А. Ф. Мельник, А. Ю. Васіна, Т. Л. Желюк, Т. М. Попович; за ред. А. Ф. Мельник. – К.: Знання, 2011. – 463 с.
3. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року: Постанова КМУ від 21 липня 2006 р. № 1001 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. Законодавство. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/lavs/main.cgi?nreg=1001-2006-%EF>
4. Стратегії розвитку регіонів: шляхи забезпечення дієвості: збірник матеріалів «круглого столу» / [за ред. С. О. Білої]. – К.: НІСД, 2011. – 88 с.
5. Людський розвиток в Україні: мінімізація соціальних ризиків: [кол. наук.-аналіт. монографія / за ред. Е. М. Лібанової]. – К.: ІДСД ім. М. В. Птухи НАН України, Держкомстат України, 2010. – 496 с.
6. З роботою у Тернополі «кранти» [Електронний ресурс] // Про все. – Режим доступу: <http://provse.te.ua/2013/01/z-robotu-u-ternopoli-kranty/>
7. Язлюк Б. Застосування диверсифікації при реалізації інвестиційно-інноваційної стратегії підприємства / Б. Язлюк // Наука молода: зб. наук. праць молодих вчених. – Вип. 14. – Тернопіль: Економічна думка, 2010. – С. 198–202.
8. Язлюк Б. Стратегія інноваційної безпеки як подолання асиметрії конкурентоспроможності підприємств у міжрегіональному розвитку / Б. Язлюк // Наука молода: зб. наук. праць молодих вчених. – Вип. 18. – Тернопіль: Економічна думка, 2012.
9. Язлюк Б. Основні управлінські технології при формуванні та реалізації інвестиційно-інноваційного бізнес-портфеля в умовах невизначеності майбутньої економічної ситуації / Борис Язлюк // Фінансова система України: зб. наук. праць Острозької Академії. – 2012. – Вип. 19. – С. 238–245. – (Серія: економіка).
10. Язлюк Б. Методичні підходи до оцінки фінансово-економічної ефективності інноваційного розвитку підприємства та її безпеки / Б. Язлюк // Формування ринкової економіки в Україні: наук. зб. Львівського нац. ун-ту ім. І. Франка. – 2012. – Вип. 27. – С. 286–294.

Стаття надійшла до редакції 21.01.2013.

Відомості про автора

Б. О. Язлюк, кандидат економічних наук, доцент, Тернопільський національний економічний університет.